

ANEXA 2 la ordinul ministrului educației și cercetării nr. 5959 / 22.12.2006

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM**

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

LIMBA ȘI LITERATURA MAGHIARĂ

CLASA A XII-A¹

Aprobat prin ordin al ministrului

Nr. 5959/ 22.12.2006

București, 2006

---

¹ Se aplică și la clasa a XIII-a, ciclul superior al liceului, filiera tehnologică, ruta progresivă de calificare profesională.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

XII. osztály

A felső középfokú oktatás felső szakaszában a nyelvi képzés és irodalomtanítás a megelőző évek tanulási folyamatához kapcsolódik az alábbi célokban megfogalmazott képességek, kompetenciák elmélyítésével:

- *A kultúra folyamatába való tudatos belépés, a kulturális viszonyulások gyakorlásának a képessége; az önértés és világtérítés, a problémák megfogalmazásának és megoldásának képessége*
- *Anyanyelvhasználat különböző élethelyzetekben: sikeres kommunikáció szóban és írásban; az információk megszerzésének és felhasználásának képessége*

A fejlesztési követelmények a személyiség kompetenciáinak (irodalmi, nyelvi és az önálló problémamegoldó tanulási kompetenciának) új helyzetekben történő működésére és újjászerveződésére irányulnak. A fejlesztési követelményeken belül a kompetenciákat képességbeli alapjaikra és a képességek fejlesztésére alkalmas ismeretkészletekre bontja (kompetenciák, képességek, tartalmak). Az ismeretkészleteket a tanterv *Tartalmak* című alegysége részletezi.

A tanterv nem tartalmaz ugyan konkrét javaslatokat a tanulási tevékenységekre vonatkozóan, de a kompetenciák fejlődése, a folyamatosan bővülő és újjászerveződő képesség- és ismeretkészletek működése eleve csak tevékenység-helyzetben valósulhat meg. A tanulási folyamatban tehát a kommunikáció, az olvasás valós tapasztalatát kínáló tevékenységrendszerek és feladathelyzetek teszik lehetővé a képességek, ismeretek tudatos szintre fejlődését. A tanítás megtervezésére, a módszertani és értékelési szemléletre vonatkozóan a *Tartalmak* alegység bevezető fejezetei kínálnak szempontokat.

Az új keretterveknek megfelelően a magyar nyelv és irodalom XI. és XII. osztályban heti 3 órás tanítási idővel a törzsanyag része minden szakirányban és minden szakon. Ennek megfelelően a tanterv követelményrendszere a megjelölt kompetenciákhoz, képességekhez rendelt tartalmakat a minden szakon egységesen kötelező törzsanyagban tünteti fel (tartalmak/törzsanyag).

A kerettervekben a heti 3 órás magyar nyelv és irodalom XII. osztályban a humán szakirány filológia szakján, valamint a teológia szakirány római katolikus szakján is kiegészül +1 órával. A magyar nyelv és irodalom tantervének kompetenciákra és képességekre vonatkozó követelményrendszere tehát minden szakra egységesen érvényes. A heti 4 órás tanítási idő lehetővé teszi a törzsanyag tartalmainak az elmélyítését, illetve kibővítését. A törzsanyag mellett tehát új tartalmak is megjelennek, ugyanakkor differenciálódnak szakirány és szak szerint.

Az **A** típusú **differenciált tartalmak** (* jellel) az elméleti humán szakirány filológia szakjára vonatkoznak, a **B** típusú **differenciált tartalmak** pedig (** jellel) a teológia szakirány római katolikus szakjára.

KOMPETENCIÁK, KÉPESSÉGEK

1. A kommunikációs képességek fejlesztése: a tudatos nyelvi viselkedés alakítása
2. A szövegolvasás képességének elmélyítése, az olvasói szerep gyakorlása. Az esztétikai magatartás gyakorlása
3. A történeti látásmód működtetése, kulturális viszonyulások gyakorlása

A tanterv követelményrendszere az alábbi értékviszonyulások és beállítódások alakítását segíti:

- A kultúra folyamatába való belépés, a kulturális viszonyulások gyakorlása
- Az önértés, a világértés, a problémák megfogalmazásának és megoldásának képessége
- Az olvasói szerep, az esztétikai magatartás gyakorlása
- A másság elfogadása, tolerancia és rugalmasság mások véleményével szemben
- A tudatos nyelvhasználat, a sikeres kommunikáció igénye
- Az önálló információszerzés és tájékozódás igénye

XII. osztály

1. A kommunikációs képességek fejlesztése: a tudatos nyelvi viselkedés alakítása

Kompetenciák, képességek	Tartalmak	A differenciált tartalmak*	B differenciált tartalmak**
1.1. A stiláris követelmények felismerése és alkalmazása a mindennapi nyelvhasználatban	stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték	*motivált és motiválatlan szóalakok	**motivált és motiválatlan szóalakok
1.2. A jelentés és a stílus kapcsolatának felismerése és alkalmazása a mindennapi nyelvhasználatban	stílus és jelentés a mindennapi nyelvhasználatban	*stílustörténet nyelvi szempontból	**stílustörténet nyelvi szempontból
1.3. A nyelvhelyességi vétségek és stílustalanságok/stílustörések felismerése és javítása a mindennapi nyelvhasználatban	nyelvhelyességi vétségek és stílustalanságok		
1.4. A nyelvi ismeretek rendszerezése. Tudatos nyelvi magatartás	az anyanyelv változatai szövegtípusok nyelvi regiszterek.		
1.5. Kifogástalan helyesírás. A helyesírás értelemtükrözőtő és esztétikai lehetőségeinek felismerése	a helyesírás értelemtükrözőtő és esztétikai lehetőségei		

2. A szövegolvasás képességének elmélyítése, az olvasói szerep gyakorlása. Az esztétikai magatartás gyakorlása

Kompetenciák, képességek	Tartalmak	A differenciált tartalmak*	B differenciált tartalmak**
2.1. Az elbeszélő formák játékanak a felismerése	az elbeszélői formák játéka	*nyelvjáték; *újraírás	**nyelvjáték
2.2. Intertextuális viszonyok felismerése és értelmezése lírai szövegekben	lírai formák, szövegek emlékezete	*maszkképzés	
2.3. A befogadói nézőpont, a beállítódás és az esztétikai érték viszonyának a tudatosítása, az olvasás mint a szöveg kiteljesítése	a jelölők játéka – befogadói nézőpont, elvárások		
2.4. A drámai funkciók felbomlásának, a műfaji, műnemi határok átlépésének megfigyelése és értelmezése 20. századi drámákban	ember, világ, nyelv viszonya 20. századi drámákban		
2.5. Mozi, tévé, videó - a közvetítő közeg szerepének a megértése; egy irodalmi szöveg és filmváltozatának az összehasonlítása: az értelmezés értelmezése	a vizuális nyelv; látvány és értelmezés		

3. Történeti látásmód működtetése, kulturális viszonyulások gyakorlása

Kompetenciák, képességek	Tartalmak	A differenciált tartalmak*	B differenciált tartalmak**
3. 1. A meglévő irodalmi ismeretek és az olvasói tapasztalatok rendszerezése, új összefüggések teremtése	a nyelvi, a kulturális hagyomány		
3. 2. Korszakok, stílusok elkülönítése; a nagy „történetek” létrejöttének és leépülésének a megértése	korszakok, stílusok, „nagy történetek”		

TARTALMAK

I. Nyelv és kommunikáció

A magyar nyelv iskolai tanulmányozása nincs alárendelve a magyar irodalom oktatásának. Ezért a nyelv és kommunikáció tartalmi az irodalommal közös tankönyvben és önálló tankönyvben egyaránt feldolgozhatók, és a tanárnak is megvan a lehetősége a hatékonyan vélt egyéni módszertani megközelítésre.

A középiskolai szakaszban is a nyelvhasználat áll a figyelem középpontjában: a nyelvváltozatok célszerű és igényes váltogatása a kommunikációs helyzetnek megfelelően. Továbbra is fontos szempont a nyelv beszélt és az írott változatában egyaránt a megértés (befogadás) és a szövegalkotás készségeinek fejlesztése, a produktív és kreatív nyelvhasználat bátorítása. A nyelvi helyesírást, az érthető szép beszédet mindig a helyzetnek megfelelően kell megítélni és minősíteni. A kifogástalan helyesírás állandó és elengedhetetlen tantárgyi követelmény.

A félkövér szedéssel kiemelt tartalmak az új ismereteket jelzik. Az A típusú differenciált tanterv elemei a *Tartalmak* tantervi egységben *-gal, a B típusú tanterv elemei pedig ** jellel szerepelnek.

RÉSZLETEZETT TARTALMAK

1 Stílus és jelentés a mindennapi nyelvhasználatban.

A jelentéstan mint a stilsztika alapja: a szavak jelentésének szerkezete, jelentéselemek. **A jelentés mint érték, értékjelentés.** A hangalak és jelentés viszonya, jelentésmező. Denotatív és konnotatív jelentés. ***/**Motivált és motiválatlan szóalak.**

Stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték.

Nyelvhelyességi vétségek és stílustalanságok a mindennapi nyelvhasználatban. Az egyéni kifejezés formái a különféle szakmai-tudományos, közéleti, publicisztikai, társalgási stílusrétegekben.

*/**Stílustörténet nyelvi szempontból

2 Helyesírás. A helyesírás értelemtükrözőtető és esztétikai lehetőségei a szépirodalomban és egyéb szövegekben.

Fogalmak

Jelentésszerkezet, jelentéselem, jelentésmező, jelhasználati szabály. Denotatív, konnotatív jelentés.

*/**Motiváltság, motiválatlanság.

Stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték. Metaforizáció. Alakzatok: ellipszis, köztöszóhiány, ismétlődés, gondolatpárhuzam.

Mondatstilisztikai eszközök: **verbális, nominális stílus, körmondat, grammatikai metafora.**

Hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés, alliteráció, **figura etimologica.**

Expresszivitás, **eufemizmus, evokáció,** archaizálás, egyéni szóalkotás.

II. Irodalomolvasás

A tantervben megjelenő tartalmak a tanulási folyamatban képességfejlesztő *működő* ismeretekként hasznosíthatók. Így például a képességek mellé rendelt tartalmi egységek arról tájékoztatnak, hogy melyek azok a viszonyba állítható tartalmak – *előzetes* és *új ismeretek* –, amelyek *kapcsolatának felismerése* maga a képesség. A tartalmi egységeket részletező ismeretek teljes készlete (részletezett tartalmak, fogalmak) és sorrendje nem kötelező, hanem a tanulási folyamatnak és a tanulók adottságainak megfelelően a tankönyvíró, illetve a tanár választja ki a megítélése szerint szükséges ismeretelemeket, esetleg ki is egészítheti őket.

Az ismeretelemek működő jellegéből adódóan a stilisztikai, retorikai, verstani, narratológiai, műfajelméleti fogalmak szövegszervedőzésben betöltött szerepének a felfedezése kerül előtérbe. Ezeknek az ismereteknek az értelmezés támpontjaként kell működniük, a fogalmak kialakítása tehát nem a felismerés, azonosítás, vagy a fogalmi szintű meghatározás érdekében történik.

A tanterv nem írja elő évfolyamonként a kötelező műveket. A tankönyvíró és a tanárok választják ki a követelményeknek leginkább megfelelő műveket. A tanterv javasol ugyan egy teljességre törekvő olvasmányjegyzéket, ám az itt felsorolt művek helyett vagy mellett más szövegek is választhatók.

A tanterv meghatározza viszont az értelmezendő szövegek számát: minimum 16 – **/**18*, valamint azokat a műveket, amelyeknek az olvasása valamelyik középiskolai évfolyamon kötelező jellegű.

RÉSZLETEZETT TARTALMAK

2.1. Az elbeszélői formák játéka: elbeszélői modalitás, beszédmodok, **/**nyelvjáték*; areferencialitás, nyelvi világszerűség; töredékesség, intertextualitás, **/újraírás*

2.2. Lírai formák/szövegek emlékezete; a lírai én elszemélytelenítése, **/**maszkképzés*, sokszólamúság; idézés, rájátszás, utalás

2. 3. A jelölők játéka. A nyitott mű; befogadói nézőpont. Olvasói elvárások

2. 4. Abszurd színház, groteszk, tragikomédia

2. 5. A vizuális nyelv; multimedialitás. Adaptáció, újraalkotás, értelmezés

3. 1. A nyelvi, a kulturális hagyomány. Kulturális emlékezet

3. 2. Korszakok, stílusok, „nagy történetek”; középkor, reformáció, barokk, felvilágosodás, romantika, klasszikus modernség, késő modernség, posztmodern; korszakküszöb; román stílus, gótika, reneszánsz és humanizmus, manierizmus, barokk, rokokó, klasszicizmus, szentimentalizmus, romantika, népiesség, realizmus, naturalizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió, avantgarde (expresszionizmus, szürrealizmus), tárgyiasság, újklasszicizmus, posztmodern

Szövegjavaslatok

L. Sterne: Érzékeny utazás

R. Musil: Törless iskolaévei

J. Joyce: Ulysses (részletek)

Th. Mann: A varázshegy

J. J. Borges: Averroes nyomozása

A. Gide: A pénzhamisítók

M. Bulgakov: A Mester és Margarita

Mikszáth Kálmán: Beszterce ostroma

Krúdy Gyula: A hídon, A vörös postakocsi

Kosztolányi Dezső: Esti Kornél

Ottlik Géza: Iskola a határon

Mészöly Miklós: Alakulások, Megbocsátás

Esterházy Péter: Pápai vizeken ne kalózkodj!

Nádas Péter: Egy családregény vége

Dsida Jenő: Arany és kék szavakkal, Kóborló délután kedves kutyámmal
Weöres Sándor: Psyché (részletek), Proteus
Szilágyi Domokos: Emeletek avagy a láz enciklopédiája
Kovács András Ferenc: J. A. szonettje, Pro domo és más költemények
F. Dürrenmatt: A fizikusok, S. Beckett: Godot-ra várva, E. Ionescu: A kopasz énekesnő
Tamási Áron: Énekes madár, Örkény István: Tóték

Irodalmi szöveg és film:

Krúdy Gyula: Szindbád – Huszárik Zoltán: Szindbád
Klaus Mann: Mephisto – Szabó István: Mephisto
Weöres Sándor: Psyché – Bódy Gábor: Nárcisz és Psyché
W. Shakespeare: Macbeth – A. Kurosawa: A véres trón
W. Shakespeare: A vihar – P. Greenaway: Prospero könyvei

Az alábbi művek tanulmányozása ajánlott a középiskolai irodalomtanításban

Ady Endre: Új vizeken járok, Kocsi-út az éjszakában, Emlékezés egy nyár-éjszakára
Arany János: Szondi két apródja, Letésem a lantot, Mindvégig
Babits Mihály: Jónás könyve
Balassi Bálint: Adj már csendességet, Júliát hasonlítja a szerelemhez
Berzsenyi Dániel: A közelítő tél
Csokonai Vitéz Mihály: Az Estve, A Reményhez
Dsida Jenő: Arany és kék szavakkal
Esterházy Péter: Pápai vizeken ne kalózkodj!
Halotti Beszéd és Könyörgés
Jókai Mór: Sárga rózsza
József Attila: Téli éjszaka, Óda, Eszmélet
Kányádi Sándor: Fától fáig
Kármán József: Fanni hagyományai
Katona József: Bánk bán
Kemény Zsigmond: Zord idő (vagy más történelmi regény)
Kosztolányi Dezső: Pacsirta, Esti Kornél (részletek)
Krúdy Gyula: A hídon
Madách Imre: Az ember tragédiája
Margit-legenda (részletek)
Mikszáth Kálmán: Jó palócok, A tót atyafiak (egy novella), Beszterce ostroma
Móricz Zsigmond: Barbárok, Sárarany
Ómagyar Mária-siralom
Ottlik Géza: Iskola a határon
J. Pannonius: Mikor a táborban megbetegedett
Petőfi Sándor: A XIX. század költői, Az alföld, Szeptember végén
Pilinszky János: Apokrif
Szabó Lőrinc: Az Egy álmai
Szilágyi Domokos: Emeletek avagy a láz enciklopédiája
Tamási Áron: Kivirágzott kecskeszarvak
Vörösmarty Mihály: Előszó, A vén cigány
Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részletek)
Weöres Sándor: Psyché (részletek)

Memoriterként javasolt 11 költemény (vagy azoknak egy-egy összefüggő, külön egységet képező legalább 8 soros részlete), valamint egy drámarészlet (legalább 15 sor) a fenti alkotások bármelyikéből.